

ЕЛЕКТРОННІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЇ У КУРСАНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНИХ ДИСЦИПЛІН

У статті охарактеризовано можливості електронних освітніх ресурсів як засобу розвитку мотивації до вивчення професійно орієнтованих дисциплін у курсантів вищих льотних навчальних закладів. Розглянуто відмінність електронних освітніх ресурсів від інших освітніх ресурсів в аспекті їх використання з метою підвищення рівня внутрішньої мотивації навчання. Визначено, що дидактичними аспектами застосування електронних освітніх ресурсів у підготовці майбутніх фахівців є обґрунтування їх дидактичної доцільності та ефективності.

Ключові слова: електронні освітні ресурси, мотивація, інформаційно-комунікаційні технології, професійно орієнтовані дисципліни, зовнішня та внутрішня мотивація.

Електронні освітні ресурси (ЕОР) є важливим рушійним чинником навчально-виховного процесу, мають навчально-методичне призначення та використовують для забезпечення навчальної діяльності курсантів вищих льотних навчальних закладів. Метою створення ЕОР є наповнення навчального простору, забезпечення рівного доступу курсантів та викладачів до якісних навчальних і методичних матеріалів, незалежно від місця їх проживання та форми навчання. Використання ЕОР важливе при професійній підготовці авіафахівців, оскільки поряд з необхідними знаннями, уміннями та навичками вони сприяють формуванню гнучкості, нестандартному мисленню, формують уміння пристосовуватися до різних ситуацій.

Проблеми впровадження ЕОР у навчальний процес відображено в працях В. В. Лапінського, В. П. Вембера, В. Ю. Бикова та ін., критерії якості ЕОР для платформ дистанційного навчання визначені Н. В. Морзе, О. Г. Глазуною та ін. Широке використання ЕОР у вищих навчальних закладах висвітлено в дослідженнях В. М. Кухаренка, Л. П. Мартиросяна, Н. В. Морзе та ін. Необхідність використання інформаційних технологій і ЕОР у вищих навчальних закладах продиктована викликами сучасного суспільства й відзначається в працях В. П. Беспалько, В. Ю. Бикова, Г. Полюга, М. О. Синиця, Н. В. Морзета ін.

Мета статті – проаналізувати питання використання ЕОР ресурсів як засобу розвитку мотивації в курсантів при вивченні професійно орієнтованих дисциплін у вищому навчальному закладі

Мотивація є головним компонентом організації навчальної діяльності майбутнього авіафахівця. Вона буває різною, але завжди є внутрішньою характеристикою курсанта та його діяльності. Передумовою успіху навчального процесу є сформована мотиваційна сфера. Мотивація стимулює, допомагає, створює, спрямовує курсантів на навчальну роботу. Професійна мотивація виступає як внутрішній рушійний чинник професійного та особистісного прогресу, тому що тільки дуже мотивована лю-

дина може досягти успіху в професійному й культурному саморозвитку. Мотивація являє собою сукупність потреб, відносин, інтересів, задоволеності від навчальної діяльності та формує висококваліфікованого професіонала в майбутньому. Навчання курсантів не може розвиватися й бути якісним, якщо вони не мотивовані на постійній основі.

Першим шляхом вирішення проблеми розвитку мотивації, на нашу думку, є те, що курсант отримує цілі, спонукання й ідеали, які викладачеві потрібно перетворити на реально діючі мотиви. Цей шлях дієвий, адже між курсантом і викладачем присутній високий рівень довіри, які до середовища навчального закладу.

Другий шлях – це залучення курсантів до навчальної діяльності, спираючись на їхні потреби. Організація навчальної діяльності має викликати у курсанта позитивні емоції та породжувати бажання активно брати участь в навчальній діяльності, що сприятиме формуванню стійкої мотивації.

Отже, першочергове завдання викладача полягає у створенні умов для кращого засвоєння знань, умінь та навичок з професійно орієнтованих дисциплін, які були б оптимальними для кожного курсанта, що забезпечили б високий пізнавальний інтерес та надали б можливість для самореалізації.

Інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) має величезний вплив на всі сфери людської діяльності, у тому числі й навчальну. Можна спостерігати, як під час навчального процесу курсанти, викладачі та інші учасники спілкуються, вилучають створюють, одержують доступ, зберігають, передають та змінюють або розшуковують необхідну інформацію, користуючись послугами інформаційно-комунікаційних технологій.

Курсанти, які навчаються сьогодні, значно відрізняються за самоідентифікацією, рівнем ІКТ-компетентності, критичного мислення від курсантів, яких могла б вмотивувати традиційна система навчання. Тому використання ЕОР здатне посилити навчальну мотивацію, забезпечити компетентнісний підхід до навчання, зробити процес навчання більш ефективним, адже одним з основних завдань викладача є підвищення питомої ваги внутрішньої мотивації навчання. Сучасний випускник вищого навчального закладу повинен не тільки володіти спеціальними знаннями, вміннями та навичками, а й відчувати потребу в досягненнях і успіху. Необхідно прищеплювати йому інтерес до накопичення знань, безперервної самоосвіти. Оскільки система професійної освіти постійно розвивається, то вона вимагає відповідності змісту, форм і методів навчання сучасних стандартів підготовки кваліфікованого фахівця. У зв'язку із цими змінами проблема мотивації до вивчення професійно орієнтованих дисциплін набуває сьогодні особливого значення.

Поява альтернативних джерел інформації, зокрема виникнення кіберпростору, створює для викладача, який є помічником у процесі засвоєння знань, формування вмінь, навичок, розвитку здібностей курсанта, додатковий засіб формування мотивації. Використання ЕОР забезпечує досягнення таких цілей: реалізація особистого підходу в навчанні; здійснення диференціації та індивідуалізації навчання; розмаїтість форм навчання; забезпе-

чення доступу до різноманітних джерел інформації; вирішення низки дидактичних завдань.

Викладання професійно орієнтованих дисциплін з використанням ЕОР – це один з найважливіших результатів інноваційної роботи в навчальному закладі. На кожній навчальній дисципліні можна застосувати комп'ютерні технології. Викладачеві необхідно знайти ту грань, яка дасть змогу зробити викладання професійно орієнтованих дисциплін по-справжньому розвивальними й пізнавальними. Використання ЕОР дає змогу зробити навчальний процес більш результативним, ніж при використанні традиційних методів. Комп'ютерні технології в процесі навчання впливають на зростання професійної компетентності курсанта та сприяють значному підвищенню мотивації.

Розглянемо можливості різних дидактичних засобів для розвитку мотивації курсантів. *Друковані навчальні матеріали*: підвищують рівень поінформованості, розширюють світогляд курсантів. *Натуральні навчальні матеріали*: актуалізують увагу курсантів, викликають цікавість, зацікавленість. Макети та моделі розвивають роботу асоціативної пам'яті курсантів, викликають допитливість, інтерес. За допомогою практичних пристроїв і матеріалів розвиваються практичні вміння та навички. Таким чином, логічно припустити, що використання ЕОР у навчально-виховному процесі є дуже корисним, тому що поєднують у собі різні функції, а саме комунікативні, виховні, освітні, інформативні, що дає змогу значно підвищити пізнавальний інтерес курсантів, і в підсумку підвищить його мотивацію.

ЕОР серед курсантів є головним джерелом інформації. У викладача залишається роль мотивуюча, контролююча, координуюча. Тому викладач повинен дбати про стійку мотивацію, координувати й контролювати процес навчання, набуття курсантом власного досвіду й засвоєння знань, умінь та навичок.

Головними перевагами застосування сучасних ЕОРу процесі навчання є, насамперед, їхня здатність забезпечити передачу знань і доступ до різної навчальної інформації нарівні, а інколи й набагато ефективніше, ніж за допомогою традиційних засобів навчання. Експерименти підтвердили, що якість навчального процесу, з використанням ЕОР, вища, ніж у традиційних формах освіти [3]. Більше того, інтеграція звуку, руху, образу й тексту створює нове, надзвичайно різноманітне за своїми можливостями навчальне середовище, з розвитком якого збільшується й ступінь залучення курсантів до процесу навчання, підвищує його рівень мотивації.

Згідно з Положенням про ЕОР, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 01.10.2012 р. № 1060, під ЕОР [5] розуміють навчальні, наукові, інформаційні, довідкові матеріали та засоби, розроблені в електронній формі та подані на носіях будь-якого типу або розміщені у комп'ютерних мережах, які відтворюються за допомогою електронних цифрових технічних засобів і необхідні для ефективної організації навчально-виховного процесу, в частині, що стосується його наповнення якісними навчально-методичними матеріалами.

За складністю виконання ЕОР можна розподілити на чотири основні типи: прості; гіпертекстові ЕОР; ЕОР як відео або звуковий фрагмент; мультимедіа ЕОР. Останній тип ЕОР є найвидовищнішим і ефективним у навчанні.

У межах навчального процесу ЕОР можуть об'єднуватися в електронний навчальний курс – це тематично завершений, структурований автором навчальний матеріал, який через Інтернет або на електронних носіях надається курсантам. Засоби мультимедіа забезпечують можливість у роботі таких навчальних вправ, які на сьогодні, є актуальним напрямом у застосуванні інформаційних технологій, покликаних допомогти викладачеві в конструюванні дидактичної моделі організації навчальної діяльності та технології формування мотивації до вивчення професійно-орієнтованих у курсантів вищих льотних навчальних закладів.

І. В. Роберт стверджує, що використання ЕОР дає змогу на більш високому рівні індивідуалізувати та вмотивувати навчання, створити умови для формування практичних умінь і навичок самостійної роботи, сприяє здійсненню інформаційної діяльності та інформаційної взаємодії на основі негайного зворотного зв'язку, інтерактивного діалога, автоматизації контролю результатів навчання, реалізації інформаційно-методичного забезпечення навчально-виховного процесу [8].

Фактично ЕОР дають змогу задіяти внутрішню й зовнішню мотивацію особистості, що базується на комплексній процесуальній теорії мотивації Лаймана Портера та Едварда Лоулера, яка включає елементи теорії очікувань і теорії справедливості [10] та спрямованість на самореалізацію (рис. 1).

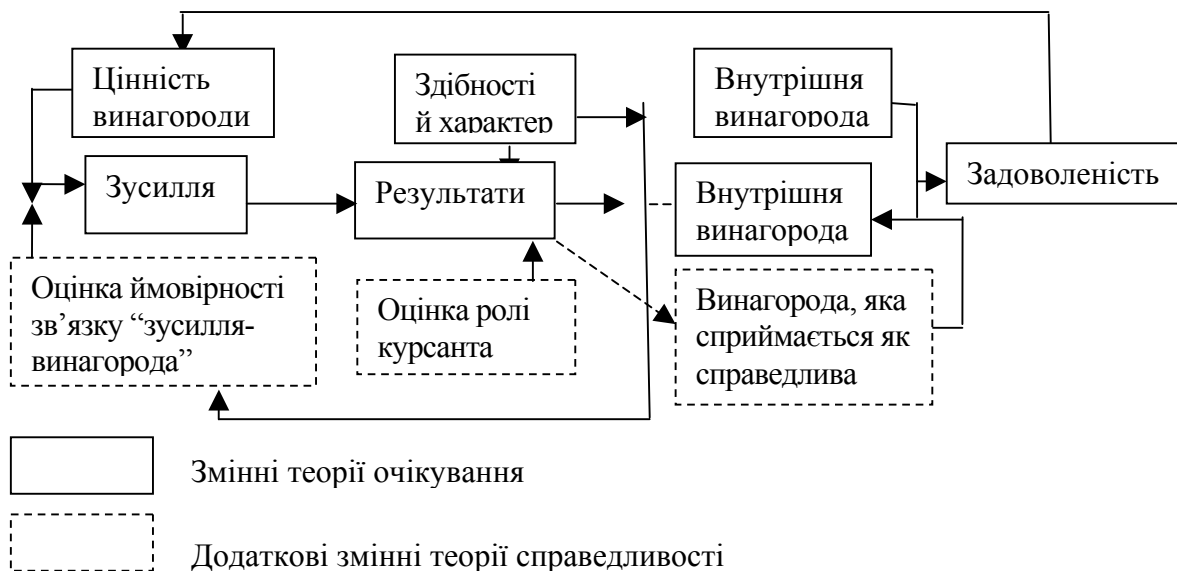

Рис. 1. Модель Портера-Лоулера

Можливості використання ЕОР демонструють їх дидактичну перевагу перед іншими засобами навчання, дають змогу спланувати навчальну діяльність, зробити її більш вмотивованою за допомогою різних форм подання інформації. На жаль, досить часто ЕОР використовуються безсистемно, без

можливості послідовного виконання цілеспрямованих, планованих дій відповідно до внутрішньої мотивації, самостійно поставленого навчального завдання, надання курсантам свободи в організації своєї навчальної діяльності.

Активізація пізнавальної діяльності курсантів у результаті використання ЕОР сприяє вибудовуванню їхньої індивідуальної освітньої траєкторії, оптимізації дослідницької діяльності, створює умови для самостійного вибору курсантом рівня складності завдань, організації широкого доступу курсантів до інформаційних джерел (рис. 2).

Рис. 2. Дидактичні можливості використання ЕОР

На сучасному етапі розвитку ІКТ для створення комплексу ЕОР можуть бути використані різні програмні середовища, що забезпечують організацію та здійснення процесу навчання від постановки мети до проведення підсумкового контролю.

Згідно з визначенням ЮНЕСКО, до освітніх ресурсів, що розміщують в Інтернет, належать навчальні й наукові ресурси, які існують у відкритому доступі або випущені за ліцензією, яка дає змогу безкоштовно їх використовувати і модифікувати третіми особами [7].

Є чимало програм, що допомагають курсанту й викладачу в освітньому процесі. Сучасні технології та програмне забезпечення дає змогу зімітувати AFTN (aero nautical fixed telecommunication network – авіаційна фіксована телекомунікаційна мережа) в межах курсу, що дасть можливість курсантам у процесі навчання дізнатися й побачити, як на практиці здійснюється приймання і передача аеронавігаційної та метеорологічної інформації, планів польоту, оперативної інформації про рух повітряних суден та іншої виробничої інформації. Забезпечивши курсантів можливістю спробувати себе на робочому місці вже в процесі навчання, побачити, як виглядають телеграми NOTAM (Notice To Air Men – повідомлення для пілотів), плани польоту, спробувати себе у створенні штурманського розрахунку як

власноруч, так і за допомогою поширеного програмного забезпечення, ми не тільки підвищимо їх готовність до реальних робочих умов, а й забезпечимо курсантам абсолютне розуміння важливості знань і умінь, отримувати ними у межах курсів професійно орієнтованих дисциплін, що, безумовно, позначиться на їх мотивації. Таке навчання дасть змогу курсантам створити необхідні навички для прийняття обґрунтованих і логічних рішень при виборі маршруту польоту з урахуванням аеронавігаційної обстановки, льотно-технічних характеристик повітряного судна і метеорологічних умов, планування польотів за ППП (IFR – правила польотів за приладами) по трасах і поза ними, роботи з базою даних та інформацією, яка міститься в ній, формування й ведення користувальницької бази даних, ведення польотної документації – так, курсант, крім іншого, надзвичайно підвищить свої професійні якості, які, безумовно, стануть в нагоді йому в майбутній професійній діяльності.

Висновки. Застосування ЕОР у сфері освіти відкриває нові можливості для формування мотивації курсантів до навчальної діяльності. Використання ЕОР у сучасному навчальному процесі сприяє вдосконаленню відбору змісту освітніх програм, методів і організаційних форм навчання відповідно до навчального плану; розширенню видів навчальної діяльності, набуття студентами нових знань самостійно, використовуючи ЕОР. Впровадження ЕОР у навчально-виховний процес вищих льотних навчальних закладів забезпечить поступовий перехід освіти на новий, якісний рівень. Нові інформаційні технології позитивно впливають на всі компоненти системи навчання, що дає змогу вирішувати складні завдання для забезпечення розвитку інтелектуального, творчого потенціалу, аналітичного мислення та самостійності.

Список використаної літератури

1. Беспалько В. П. Образование и обучение с участием компьютеров / В. П. Беспалько. – Москва : МПСЦ Воронеж : МОДЕК, 2002. – 352 с.
2. Латфуллина Г. Р. Организационное поведение : учебник для вузов / Г. Р. Латфуллина, О. Н. Громовой. – Санкт-Петербург : ПИТЕР, 2006. – 432 с.
3. Лобанов Ю. И. Самообразование в открытой сетевой информационной сфере. Высшее образование в России. / Ю. Лобанов, О. Ильченко // Научно-педагогический журнал. – 2009. – № 8. – С. 99–103.
4. Морзе Н. Моделі ефективного використання інформаційно-комунікаційних та дистанційних технологій навчання у вищому навчальному закладі [Електронний ресурс] / Н. Морзе, О. Г. Глазунова // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2008. – № 2 (6). – Режим доступу: <http://www.ime.edu-ua.net/em6/content/08mnvshi.htm>.
5. Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси : Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 01.10.2012 р. № 1060 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 05.10.2012 р. за № 1695/22007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12>.
6. Полюга Г. Використання мультимедійних технологій у навчальному процесі ВНЗ / Полюга Галина // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2008. – № 8. – 156 с.
7. Програма ЮНЕСКО “Информация для всех”. Разработана в 2000 г., представлена на 67-й Генеральной Конференции ИФЛА (17–24 августа 2001, Бостон, США). Продвижение Информационного Общества / подготовлен Полом Улирои – Париж : ЮНЕСКО, 2003. – 35 с.

8. Роберт И. В. Теория и методика информатизации образования (психолого-педагогический и технологический аспекты) / И. В. Роберт. – Москва : ИИО РАО, 2008. – 274 с.

9. Синиця М. О. Використання мультимедійних технологій у навчальному процесі ВНЗ як засіб формування педагогічних знань / М. О. Синиця // Професійна педагогічна освіта: становлення і розвиток педагогічного знання : монографія / за ред. проф. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 418–438.

10. Теорія мотивації Л. Портера і Е. Лоулера [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studme.org/1126100812613/menedzhment/menedzhment>).

11. Технології хмарних обчислень – провідні інформаційні технології подальшого розвитку інформатизації системи освіти в Україні: [інтерв'ю з директором Інституту інформ. технологій і засобів навчання НАПН України В. Ю. Биковим] / В. Ю. Биков // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2011. – № 6. – С. 3–11.

Стаття надійшла до редакції 05.12.2014.

Ушакова Ю. В. Электронные образовательные ресурсы как средство развития мотивации у курсантов при изучении профессионально ориентированных дисциплин

В статье характеризуются возможности электронных образовательных ресурсов как средства развития мотивации к изучению профессионально ориентированных дисциплин у курсантов высших летных учебных заведений. Рассматривается, в чем отличие электронных образовательных ресурсов от других образовательных ресурсов в аспекте их использования с целью повышения уровня внутренней мотивации учения. Определено, что дидактическими аспектами применения электронных образовательных ресурсов в подготовке будущих специалистов является обоснование их дидактической целесообразности и эффективности.

Ключевые слова: электронные образовательные ресурсы, мотивация, информационно-коммуникационные технологии, профессионально ориентированные дисциплины, внешняя и внутренняя мотивация.

Ushakova Y. Electronic Educational Resources as a Means of Motivation Among the cadets in the Study of Professionally Oriented Disciplines

In this article is described electronic capabilities of educational resources as motivation instrument of learning vocationally-oriented subjects by cadets of Higher aviation educational institutions. This paper has summarized differences between electronic educational resources and other resources in aspect to use them for increasing the level of internal training motivation. The electronic educational resources are the main mover in the teaching and educational process, they have educational and methodical assignments and are used to provide training for cadets of Higher aviation educational institutions. The main aim of developing the electronic educational resources is filling out the training sphere with materials and also providing an access of cadets and teachers to qualitatively rich and methodical materials independently from locations and study mode. Using of electronic educational resources in the training sphere opens new abilities in the process of forming cadets cognitive activity. So, utilizing of electronic educational resources in modern training process promotes improving these lection of training program contents, methods and organizational structures in training according to training plan; extending types of scientific activity, getting new skills by students by their own using the electronic educational resources. Coupling of an electronic educational resources in the teaching and educational process in the Higher aviation educational institutions produces gradual conversion of education to the new higher level. New information technologies positively influence on all components of educational system. It allows to deal with difficult tasks of producing the development of intellectual and creative potentials, analytical thinking and self-dependence.

Key words: E-learning resources, motivation, information and communication technology, professionally oriented disciplines, external and internal motivation.